

Venetië

In de voetsporen van
Duitse kooplieden

Mooier kun je het Canal Grande niet oversteken

BETER DAN
ELKE
KOOKSHOW

MARIA
RELOADED

PRACHTSTRAAT
met
droompalazzi

- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11

Ci vediamo!

Venetiës schilder-
koningen in een
kleurenroes

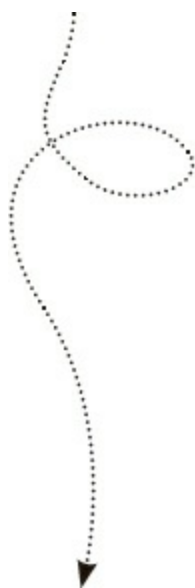
VAN
A
ABSTRACT
TOT
V
VEDOVA

MET
UITNEEMBARE
KAART





Venetië



Uitgeverij ANWB

Inhoud

Het belangrijkste eerst

Dit is Venetië

Venetië in cijfers

Wat is waar?

Kodakmoment

Gondelier: mannenwerk?

Een stad om in te wonen?

Topkwaliteit in kant



Het kompas van Venetië

15 manieren om je onder te dompelen in de stad

1

Onder leeuwen – **Piazza San Marco**

2

Centrum van de macht – **Palazzo Ducale**

3

Stille ster van Venetië – **Campo San Zanipolo**

4

Monumentenzorg of uitverkoop? – **Fondaco dei Tedeschi**

5

Perfect, ook zonder Photoshop – **Ponte di Rialto**

6

In de buik van de stad – **op de Mercato di Rialto**

7

In het teken van Titiaan – **Santa Maria Gloriosa dei Frari**

8

Gondels, glans en glorie – **op het Canal Grande**

9

Laat op toeren – **Campo Santa Margherita**

10

Het licht van de lagune – **de Galleria dell'Accademia**

11

Sieraden voor de Serenissima – **moderne kunst**

12

Blik op oneindig – **San Giorgio Maggiore**

13

Joden in Venetië – **Ghetto**

14

Lange adem – op het eiland Murano

15

Sterke karakters – de eilanden Burano en Torcello

Museumlandschap van Venetië

Lichtpunten en schaduwzijden van de maritieme republiek

Pauze, even reboorten



Overnachten



Eten en drinken



Winkelen



Uitgaan

Reisinformatie

Hoe zegt u?

Register

Fotoverantwoording

Colofon

Herinner je je deze nog?

Het belangrijkste eerst



Hét boek over de Serenissima ... heet 'Altai'

Het begint in 1569 met een enorme ontploffing in het Arsenale, neemt je mee naar Constantinopel en eindigt met de Slag bij Lepanto. Prachtig verhaald door het Italiaanse schrijverscollectief Wu Ming (*Altai*, vertaald in het Engels en Duits).



Venetië is een vis

Vanaf de klokkentoren van de kerk Santa Maria della Salute (zie ook) ligt er een stad aan je voeten waarvan de plattegrond wel iets wegheeft van een vis: als een hoofdslagader kronkelt het Canal Grande zich door het centrum, terwijl de verschillende *sestieri* de kop, de bek, de buik, de borst, de rug en de staart vormen.



Feest voor je zintuigen

Op de Rialtomarkt (zie ook) is het altijd druk. Nog altijd is de historische handelswijk het kloppende hart van de lagunestad. Laat je betoveren door het geschreeuw van de kooplui en de verscheidenheid aan groenten, kruiden, fruit, vis en andere zeebewoners. Viva La Serenissima!

Staan medeinen

Doe eens als de echte *veneziani* en laat je staan in een gondel (*traghetto*) het Canal Grande overzetten. De oversteek (zie ook) is beslist niet duur. Voor wie dat te gewoontjes vindt is er altijd nog de klassieke gondelvaart. Maar doe dat dan 's nachts, bij maanlicht. Wie wil leren net als de gondeliers *alla voga* (staand) te roeien, kan les nemen bij Row Venice (<http://rowvenice.org>).

Openluchtcafé

Al Mercà (zie ook) is een cultplek. Venetiës kleinste bar bestaat enkel uit een toog – maar dat is niet alles: want klanten gebruiken het hele plein ervoor om te drinken, te eten en te kletsen. Al 's ochtends vroeg houdt zowat de helft van het marktpersoneel hier even halt. Bestel eens een *Aperol spritz* met een broodje – en beleef Venetië *en miniature*.

Venetiaanse look

Het is bijna onmogelijk in de oude stad nog plekken te ontdekken waar geen mensen zijn. Maar waaraan herken je in het gewoel de echte Venetianen? Meestal dragen ze makkelijke schoenen en zijn ze doelbewust en met gezwinde pas onderweg – en erg blij als niemand ze in de weg loopt.



In het rijk der schaduwen

De *bacari*-tour is een typisch Venetiaans ritueel. De gebruiksaanwijzing: zoek een leuke *bacaro* op, bijvoorbeeld All'Arco (zie ook), en geniet daar van een half glas wijn (*ombra* genaamd, ofwel 'schaduw') en een borrelhapje (*cicchetto*). Aangezien de keus aan beide bijna eindeloos is, valt een tweede, derde of vierde ronde beslist te overwegen. Om in de

perfecte culinaire stemming te raken, zou je beslist nog twee andere *bacari* moeten aandoen (bijvoorbeeld Un Mondo diVino, zie ook, en Cantina Vecia Carbonera, zie ook), want anders is het natuurlijk geen echte tour.

Klankrijk

Venetië is de stad van Vivaldi. Luister naar de klank van de Serenissima in de Chiesa San Vidal (📍 D 6, zie ook) tijdens een strijkconcert van de Interpreti Veneziani (www.interpretiveneziani.com).

Muziek om naar te kijken

De 'ambachtelijke hardware' is te zien in het Museo della Musica (📍 D 6, San Marco 2603, Campo San Maurizio, www.museodellamusica.com): oude muziekinstrumenten en een vioolbouwersatelier.



In een motorboot over het Canal Grande scheuren, dat laten wij graag aan de vips over. Wij struinen liever rond in de *sestiere* Cannaregio: tussen het vroegere getto en de Campo dei Mori klinkt de echo van de joods-Arabische wereld nog na ...

Vragen? Ideeën?

Laat het ons weten! Ons adres bij de ANWB:

@ anwbmedia@anwb.nl

Dit is Venetië

Venezia – de naam klinkt als een stoutmoedige belofte. De betoverendste stad ter wereld is een stedenbouwkundig kunstwerk, dat de wetten van de bouwkunde en de natuur en zelfs het verstand te boven gaat: bouwen op het water? Dat is toch onmogelijk – maar niet voor een zeerepubliek! En zo verrees op een vloeibare fundering een filigraanwerk van steen.

Brug tussen west en oost

Een eerste blik op de San Marcobasiliek volstaat om te beseffen dat de Serenissima geluk en rijkdom vond in het oosten – bij de hoogontwikkelde Arabisch-islamitische cultuur. De handelsrepubliek onderhield eeuwenlang nauwe banden met het oostelijke Middellandse Zeegebied en het rijke Midden-Oosten: men ruilde slaven tegen waren, voerde bloedige oorlogen, ondernam kruistochten, sjacherde om koloniën, stuurde vertegenwoordigers, handelaars en luisterrijke gezantschappen. Tijdens zijn grootste bloei heerste Venetië over de Adriatische Zee, de Griekse westkust en delen van de Egeïsche Zee en veroverde het Kreta en Cyprus.

Gezwijnd

Het waren niet alleen kruiden en kostbare stoffen die via Alexandrië of Constantinopel naar Venetië kwamen. Ook de Byzantijnse bouwstijl drukte zijn stempel op de Serenissima: geen stad in Midden-Europa is, architectonisch gezien, zo beïnvloed door de Oriënt als Venetië. En in de San Marco verhalen de mozaïeken van de list en het bedrog waarmee de relikwieën van de stadspatroun uit Alexandrië werden weggehaald, wat de opkomende maritieme macht bij concurrenten zeer veel aanzien verschafte: twee kooplieden verstopten de beenderen van de heilige onder een vette laag gepekeld varkensvlees en waren zo de islamitische bewakers, die geen aanstalten maakten daaronder naar smokkelwaar te zoeken, te slim af.

Stille mythe

Meer dan duizend jaar hield de machtige zeerepubliek stand tegen rivalen en vijanden. Pas Napoleons intocht in 1797 betekende het einde voor de tot dan toe oudste staat van Europa. Sindsdien leefde de voormalige handelsmetropool in de schaduw van haar glorieuze verleden. Er bestaat nauwelijks een stad waar

zo veel morbiditeit aan kleeft als Venetië. Weliswaar zijn in de oude stad universiteiten, banken, cafés, restaurants, winkels en ateliers te vinden, toch geldt Venetië als de stad van de stilte en het romantisch verval, van de bijna geruisloze voortbeweging over klotsende kanalen, van griezelig klinkende voetstappen in mistige nachten. Vooral in de winter, als de stegen en pleinen relatief leeg zijn, lijkt de Serenissima een magisch oord tussen droom en werkelijkheid, een stad die teert op haar eigen mythe.

Op het water: gondels links houden

Wat zeker bijdraagt aan Venetiës tijdloosheid, is dat de stad nooit te maken kreeg met de moderne verkeerschaos op vier wielen. Wat echter niet betekent dat het intensieve scheepvaartverkeer niet belastend is voor het milieu. De lagunestad telt ruim twintigduizend geregistreerde vaartuigen. Alleen al een cruiseschip dat het Canale della Giudecca afvaart blaast net zoveel uitlaatgassen de lucht in als veertienduizend personenauto's op hetzelfde traject. Die uitlaatgassen zijn schadelijk voor de gevels van de huizen en de hoge golven voor de fundamenteën eronder. Desondanks is het stedelijke scheepvaartverkeer een belevenis. Venetianen manoeuvreren hun vaartuigen – (motor)boten moeten rechts houden, gondels links – behendig door de smalste *rio*, intussen druk gebarend en telefonerend, en verlenen natuurlijk ambulance, brandweer en politie voorrang.



Iemand thuis? Er wonen helaas steeds minder echte Venetianen in Venetië.

Venetië zonder Venetianen

Dit unieke leven van alledag wordt echter bedreigd. Weliswaar blijven de Venetianen onverstoort als er weer eens over de ondergang van Venetië wordt gesproken. Toch vrezen ze te worden opgeslokt door een toeristische tsunami: niet hun stad zal ten onder gaan maar zij zelf! De opname op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO, aan het eind van de jaren 80, was voor Venetië gelijktijdig een vloek en een zegen. Vermogende *private investors* kochten inmiddels al meer dan 2500 historische *palazzi* op. Tegelijkertijd verlaten steeds meer inwoners de stad door de torenhoge huren – en neemt het aantal toeristen toe. Daarom klinkt de roep de ongeremde bezoekersstroom te reguleren en op zijn minst het aantal dagjesmensen te beperken. Zelfs de UNESCO riep in 2016 op de cruiseschepen uit de lagune te weren. Op sommige dagen laten soms wel vijf van deze giganten wel tienduizend mensen los in de oude stad, waar nu nog 54.900 Venetianen wonen. 'Venexodus' noemen ze de uittocht van ongeveer een derde van de stadsbevolking in de afgelopen twintig jaar. Het stadsbestuur is overbelast en er is gebrek aan toerismemanagement en toekomstvisie voor een van 's werelds mooiste steden.

Venetië in cijfers

1

euro kost een eenvoudige 'cicchetto' – een Venetiaans borrelhapje – in een bar.

62

km² bedraagt de oppervlakte van de zes 'sestieri' (stadswijken) inclusief het eiland La Giudecca in het historische hart van Venetië. Ter vergelijking: het Amsterdamse stadsdeel Centrum meet slechts iets meer dan 8 km².

120

doge betuuden tussen 697 en 1797 de Venetiaanse maritieme republiek. Een doge werd benoemd voor het leven. Het ambt was in de loop der eeuwen echter wel aan verandering onderhevig. Aanvankelijk was de doge nog een Byzantijnse hertog, later een gekozen staatshoofd en uiteindelijk een representatieve figuur zonder macht.

280

onderdelen zijn er nodig voor het bouwen van een gondel, die wordt gemaakt van onder andere eiken-, dennen-, linde-, lariks- en kersenhout. Dat zijn er bijna net zoveel als van een gewone fiets: die bestaat uit ongeveer driehonderd onderdelen.

435

bruggen overspannen Venetië's waterwegen en verbinden 116 eilanden. Toch blijft de Serenissima daarmee nog ver achter bij Amsterdam (1231), Berlijn (1700) en Europa's nummer één Hamburg (2500).

12.000

boomstammen vormen alleen al het fundament van de Rialto-brug. Op hoeveel palen de hele oude stad rust, kan nu ieder voor zich uitrekenen – de schattingen daarover lopen in ieder geval ver uiteen.

30.000.000

toeristen bezoeken per jaar Venetië. De meeste – vooral de ongeveer tweemiljoen cruise-passagiers – brengen maar een dag in de stad door, en slechts 10 tot 20% van alle bezoekers overnacht ook in Venetië.

182

jaar hield het carnaval pauze. Na het einde van de Venetiaanse republiek in 1797 was het gedaan met het decadente gemaskerde feest. Vanaf 1979 begon een nieuwe bloeiperiode.

3850

meter is de lengte van de Ponte della Libertà. Sinds 1933 verbindt deze brug de lagunestad met het Italiaanse vasteland. Tot in de 19e eeuw was Venetië alleen over het water bereikbaar. De eerste permanente verbinding met het vasteland was de spoorbrug van 1846.

150.000
inwoners telde Venetië in de 16e eeuw – nu bedraagt het aantal inwoners van de oude stad nog maar een derde daarvan.



Wat is waar?



Eeuwenlang was de Piazza San Marco het natuurlijke 'ontvangstcentrum' van Venetië: alle reizigers naderden Venetië via de lagune – de San Marcobasiliek en het Dogepaleis waren de eerste grote gebouwen die ze in het vizier kregen. *Benvenuti* op zijn Venetiaans: de eilandstad liet zich bij de eerste kennismaking meteen van zijn beste kant zien. Hoe je ook naar Venetië reist, je hebt pas je bestemming bereikt als je op het **San Marcoplein** staat. De Piazza San Marco is het symbolische middelpunt van Venetië, hoewel het geografisch gezien eigenlijk aan de rand van de oude binnenstad ligt.

Door de achterdeur

Tegenwoordig is de aankomst prozaïscher geworden. Toeristen die nu naar Venetië reizen, arriveren op drukke locaties met een niet al te aantrekkelijke architectuur: op het **station** (M B 3) of op de **Piazzale Roma** (M B 4). Ze komen bij wijze van spreken binnen via de achterdeur. Maar de **Piazza San Marco** (M F 5/6) is nog altijd voor iedereen – en vooral voor de vele toeristen die maar een paar uur in Venetië doorbrengen – het eigenlijke middelpunt. Het is dan ook vaak extreem druk op het plein. Toch is het beslist aan te raden om je bezoek aan Venetië juist hier te beginnen.



Op het San Marcoplein kun je de **Campanile** (zie ook) beklimmen om een goede indruk te krijgen van hoe de stad is opgebouwd. Omdat het hier echter meestal erg druk is met toeristen, kun je beter naar de tegenovergelegen **klokkentoren van San Giorgio Maggiore** (M G 7, zie ook) gaan, waar het uitzicht bovendien nog mooier is. Je krijgt er een duidelijk beeld van de structuur van Venetië en van de ligging van de stad in het uitgestrekte water van de lagune, die door langgerekte lido's (strandwallen) van de open zee is gescheiden.

Canal Grande en Ponte di Rialto

Vrijwel niets staat zo voor Venetië als de **Rialtobrug** (M E 4) en het **Canal Grande** (M B 3–F 6). Hoewel je ze beide tijdens je verblijf in Venetië vele malen zult zien, is het een goed idee om direct na aankomst met de *vaporetto*

(lijnboot) het hele Canal Grande af te varen – alsof je een verkenningstocht over de ‘boulevard’ van de stad maakt. Langs het kanaal verheffen zich de statige palazzi van de rijke Venetiaanse families met hun representatieve, rijkversierde gevels – een dwarsdoorsnede van de geschiedenis van vele eeuwen. Ook heb je tijdens deze boottocht een schitterend uitzicht op de Rialtobrug.

San Marco en Castello

Venetië is verdeeld in zes wijken (*sestieri*). **San Marco** (M F/G 4-6, D/E 5/6) strekt zich uit tussen het San Marcoplein en de Rialtobrug. Hier tref je de meeste toeristen aan. Nergens anders in Venetië is het zo levendig en druk en nergens zie je zij aan zij zoveel winkeltjes met toeristische kitsch en chique zaken met luxueuze artikelen als in deze wijk. Ten noorden en oosten van San Marco ligt **Castello** (M G 3-6 tot K 4-7), de grootste van de zes wijken. Hier is het alleen druk langs de Riva degli Schiavoni, voor de rest is dit een rustige wijk. Vooral in de voormalige volksbuurt rond de Via Garibaldi zul je nauwelijks toeristen tegenkomen.

Dorsoduro en San Polo

De twee sestieri aan de westkant van het Canal Grande zijn het sfeervolst – minder uitbundig en druk dan San Marco, maar ook niet zo afgelegen en verlaten als de rand van de oude stad. In **Dorsoduro** (M A–C 5-8, D/E 6-8, F–H 7/8) heerst rond de universiteit en de Campo Santa Margherita een bruisend studentenleven. Ook vind je er nabij het Guggenheim Museum en de Accademia tal van galleries en stijlvolle winkeltjes. De kade, de Zattere, is vooral bij mooi weer een populaire ontmoetingsplaats voor Venetianen. Bij Dorsoduro horen ook de eilanden **San Giorgio** en **La Giudecca**. De kleinste wijk, **San Polo** (M C–E 4/5), is eigenlijk Venetië in het klein: markten, winkels, kerken, pleinen en veel grote kunstwerken. Vooral de marktbuurt vlak bij de Rialtobrug is erg fraai.

Santa Croce en Cannaregio

Santa Croce (M A–E 3/4) is de enige wijk in Venetië zonder grote bezienswaardigheden en trekt dan ook weinig toeristen. Je ziet ze alleen in grote aantallen bij de ‘invalspoorten’ Piazzale Roma en het station. Het eigen karakter van de wijk is het zichtbaarst rond de Campo dei Tolentini (nabij de faculteit bouwkunde) en de prachtige Campo S. Giacomo dell’Orto. In **Cannaregio** (M A–G 1-3) heerst daarentegen veel activiteit in de in elkaars verlengde gelegen straten Lista di Spagna, Rio Terrà San Leonardo en Strada Nuova. Verder naar het noorden strekt zich een rustige, bijna verlaten ogende buurt uit. Alleen ‘s avonds wordt het hier levendiger, dankzij enkele populaire studentencafés.



Kodakmoment



Gondelier: mannenwerk?

Ze zijn op-en-top vertegenwoordigers van het Italiaanse machismo, dat net zo zwaar boven Venetiës gondels hangt als het stuk ijzer dat de boeg van de boten siert – het tegengewicht voor de 'gondoliere' op de achtersteven. Dit 'ferro' symboliseert het Canal Grande en de sestieri van de stad. Dat alleen mannen gondoliere kunnen worden, staat overigens nergens. Niet in de oprichtingsakte van het gondeliersgenootschap uit 1868 en ook niet in de officiële vergunning die sinds 2006 bestaat. Toch moesten de eerste vrouwen in dit mannendomein hard vechten voor hun droomberoep: onder de gondolieri roeit tot nu toe slechts een handjevol vrouwen mee. Wie weet kunnen zij hun 'ferri' laden met vrouwelijke symbolische kracht?



Een stad om in te wonen?

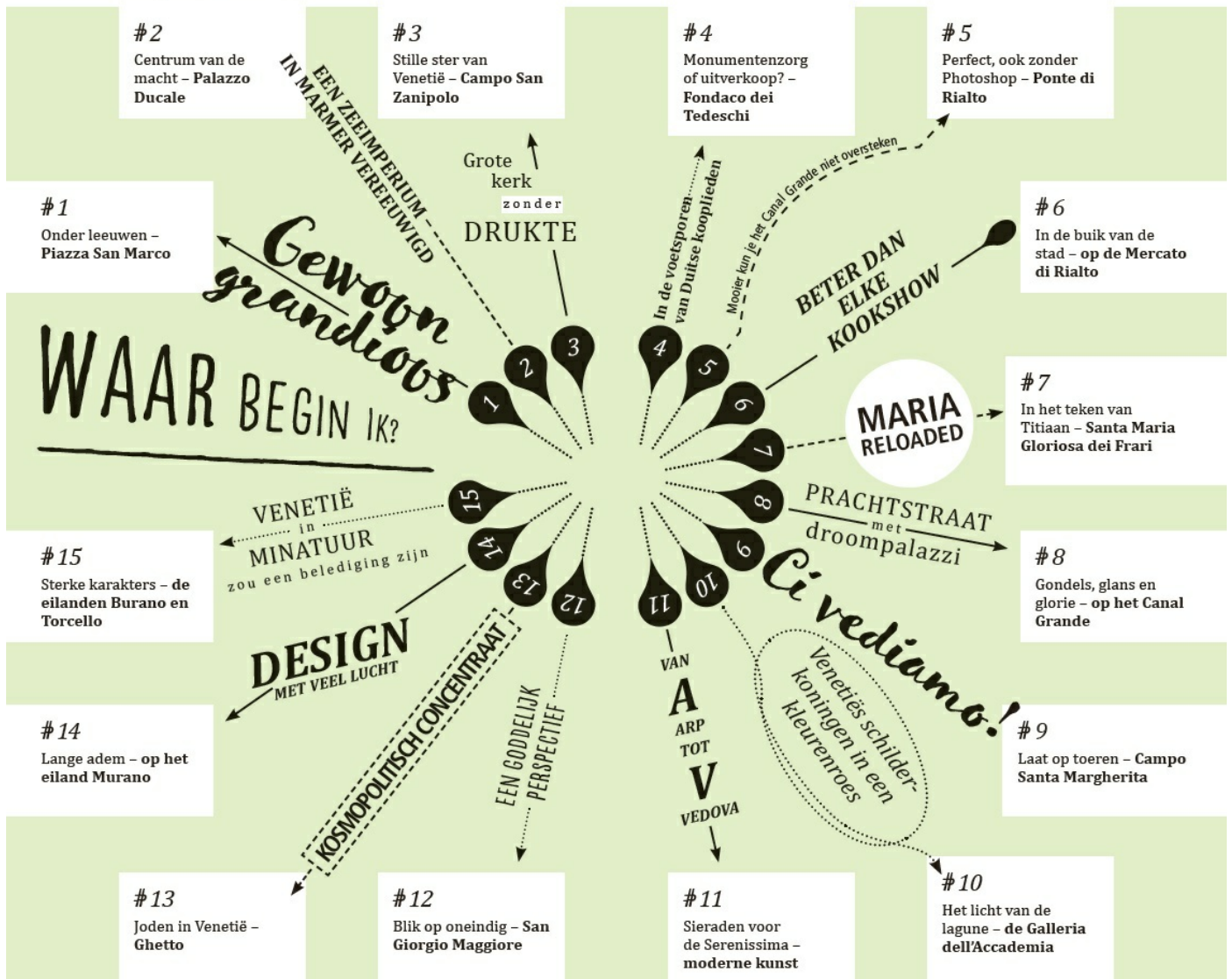
Verliefde stelletjes vormen een meerderheid onder Venetië's nieuwe bewoners. Weg willen daarentegen steeds meer echte Venetianen. De kosten van levensonderhoud stijgen, de leefkwaliteit gaat achteruit. De achterblijvers vergrijzen in snel tempo: er zijn meer vrouwen van boven de 80 dan van onder de 18. Wat betekent wonen in een stad die in de greep is van het massatoerisme? Wat betekenen werk en een toekomst in een stad waar buiten het toerisme nauwelijks werk is? De Werelderfgoedstad is op zoek naar nieuwe wegen buiten het toerisme: industrieel centrum, urbane 'think tank', cultuur-, congres- en communicatiemetropool, dat zijn mogelijke nieuwe identiteitsmodellen.



Topkwaliteit in kant

Op Burano zijn nog kantklossters actief. Bezield door de wens steeds mooiere kanten creaties te vervaardigen, geven ze zich over aan dit wat anachronistisch aandoende handwerk. Helemaal in de geest van een oude legende: ooit probeerde een sirene een visser te verleiden. Maar hij gaf geen krimp, waarop zij hem beloonde met een zwiep van haar staart in het schuimende zeewater, dat daarop stelde in de vorm van een prachtige bruidssluijer. Nadat de visser deze cadeau had gegeven aan zijn verloofde, wilden de andere vrouwen ook zulk mooi kantwerk maken. Dat doen ze vandaag de dag nog steeds – en de producten van Burano komen beslist dichterbij de buurt van het ideaal dan de goedkope Aziatische import.

Het kompas van Venetië



1

Onder leeuwen – Piazza San Marco

Als een magneet trekt het grandioze plein bezoekers aan: hier moet je geweest zijn. Weliswaar is de toeristendichtheid nauwelijks hoger dan de concentratie aan kerkenpracht en stadsgeschiedenis. En ondanks al het gedrang blijft de trapeziumvormige piazza voor de San Marco, die zijn verheven uitstraling gelukkig nooit verliest, de perfecte plek voor narcistische Venetiaanse navelstaarderij.



Wie bewondert wie? Nou ja, bij zo veel schoonheid is een beetje narcisme toegestaan.

Napoleon noemde de Piazza San Marco ooit 'de mooiste salon ter wereld', om het plein prompt nog wat 'te verfraaien' door de oude San Geminianokerk aan

de westkant af te breken. Deze gebeurtenis is inmiddels allang in de vergetelheid geraakt, net als het instorten van de Campanile op 14 juli 1902. De klokkentoren werd exact nagebouwd – *dov'era, come'era* ('waar hij was, hoe hij was'). De historische cafés zijn de eeuwen ongeschonden doorgekomen en hun muzikanten laten er met de *Tritsch Tratsch Polka* en Astor Piazzolla de tijd stilstaan. Zeker, op het San Marcoplein is het vaak ondraaglijk vol. Ergernissen over al die andere toeristen horen bij Venetië. Laat het grote aantal vakantiegangers de pret echter niet bederven – ze horen net zo bij het plein als de duiven, de muziek en de prachtige architectuur. Stil wordt het hier pas 's nachts of in de winter tussen november en januari. Dan kan het zomaar gebeuren dat je helemaal in je eentje over het uitgestrekte plein loopt.



Multitasking is voor de Campanile geen probleem. Hij deed al dienst als vuurtoren, herkenningsteken en omroepinstallatie: zijn klokken sloegen vroeger de uren en kondigden kerkdiensten, zittingen van de senaat en executies aan.

Kerk van de dogen

Goethe vergeleek de bijzondere **San Marcobasiliek** ■ wat spottend met een 'grote Noordzeekrab'. Andere bezoekers toonden zich juist gefascineerd door de rijkdom aan kleuren en vormen van het monument. Nergens in Europa is een vergelijkbaar gebouw te vinden met zo'n veelvoud aan stijlen. De beelden van de paarden op de gevel stammen uit de oudheid (tegenwoordig staan hier kopieën), de architectuur is romaans, de versieringen zijn gotisch en de mozaïeken, de koepels en veel elementen in het interieur gaan terug op Griekse en Byzantijnse invloeden. In 1063 werd begonnen aan de bouw van de huidige kerk. Het godshuis moest een eerbiedwaardige rustplaats worden voor de overblijfselen van de evangelist Marcus, die de Venetianen uit Egypte hadden gesmokkeld.



Werken op een toplocatie: de grote gebouwen aan de lange zijden van het San Marcoplein waren in gebruik als

kantoren van de bestuursambtenaren van de Venetiaanse staat. De **Procuratie Vecchie** 2 aan de noordzijde stammen oorspronkelijk uit de 12e eeuw. Aanvankelijk boden ze onderdak aan de ambtenaren die belast waren met het beheer van de San Marco, later zetelde hier bijna het gehele stadsbestuur. Langs de zuidflank strekken zich de tussen 1583 en 1640 gebouwde **Procuratie Nuove** 3 uit, waar Napoleon na de verovering van de stad een appartement liet inrichten.

Beeldenstroom en kunstroof

Al in de voorhal begint de prachtige cyclus van mozaïeken waarmee de hele kerk is verfraaid. Deze meesterwerken stammen voor het merendeel uit de 12e en 13e eeuw en nemen een oppervlak van ruim 4000 m² in beslag. Ze beelden verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament uit – een reusachtige geïllustreerde Bijbel op een gouden achtergrond. Veel voorwerpen zijn afkomstig uit Constantinopel, dat in 1204 door de Venetiaanse vloot hevig werd geplunderd. Het kon de Venetianen weinig schelen dat hun staatskerk was versierd met gestolen kunst. Per slot van rekening was het er al bij de 'verwerving' van de kostbare relikwieën van de heilige Marcus niet zo netjes aan toe gegaan.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

San Marco 1: San Marco 328, www.basilicasanmarco.it, ma.-za. 9.30-17, zon- en feestdagen 14-16 uur, kerk toegang gratis, rugzakken en tassen voor het bezoek aan de kerk in het Ateneo San Basso (Piazzetta dei Leoncini, noorduitgang van de San Marco) afgeven; Museo di San Marco 9.45-16.45 uur, € 5.

Pala d'Oro/Tesoro: ma.-za. 9.45-17, zon- en feestdagen 14-17 (nov.-Pasen tot 16) uur, Pala d'Oro € 2/Tesoro € 3

Campanile 4: zomer 8.30, voorjaar/herfst 9, winter 9.30 uur tot zonsondergang, € 8/4.

Torre dell'Orologio 5: Piazza San Marco, tel. 84 808 20 00, vanuit het buitenland tel. 0039 041 42 73 08 92, <http://torreorologio.visitmuve.it>, rondleidingen met gids op afspraak, € 12.

ETEN EN DRINKEN

Caffè Florian 1: Piazza San Marco 56, www.caffeflorian.com, ma.-do. 9-21, vr.-za. tot 23 uur, in de zomer ook langer.

Gran Caffè Quadri 2: Piazza San Marco 120, www.alajmo.it, dag. 9-24 uur.

Lavena 3: Piazza San Marco 133, www.lavena.it/lavena.htm, dag. 9.30-24 uur.

Bij **Da Carla** 4 (Corte Contarina 1535, tel. 041 523 78 55, www.osteriadacarla.it, ma.-za. 8.30-23, menu € 40) kun je kiezen tussen liefdevol bereide *cicchetti* en een traditionele maaltijd in een rustieke achterkamer.



Uitneembare kaart F/G 5/6 | Vaporetto San Marco–Zaccaria: 4.1, 4.2, 5.1, 5.2 | Sestiere San Marco

Gouden tijden

De kerk telt 2600 zuilen van de meest uiteenlopende materialen en overal zie je graven van dogen. Vroeger presenteerde de nieuwgekozen doge zich op de porfieren kansel aan het volk. Onder het hoofdaltaar staat de urn met de relikwieën van de heilige Marcus. Er achter prijkt de **Pala d'Oro**. Dit kostbare altaarstuk werd in 1342 samengesteld uit verschillende werken van goudsmeedkunst uit de 10e tot 14e eeuw. In de linker koorkapel vind je de zeer vereerde icoon van **Madonna Nicopeia**, waaraan wonderen worden toegeschreven. Vanuit de voorhal leidt een trap omhoog naar het **Museo di San Marco**. Hier kun je naast mozaïekfragmenten ook de antieke bronzen paarden die vroeger de buitengevel sierden van dichtbij bekijken. Tegenwoordig staan buiten kopieën, omdat de originele beelden te veel te lijden hadden van luchtvervuiling. Breng vooral ook een bezoek aan het uitzichtplatform, waar je hoog boven alle drukte zeer fraai uitkijkt over het hele San Marcoplein en de omliggende gebouwen. Het kleine **Museo del Tesoro** (kerkschat) herbergt kostbare liturgische voorwerpen: goudsmeedkunst en emailleerwerk, reliekschrijnen en Byzantijnse reliëficonen. Veel van deze voorwerpen zijn in 1204 buitgemaakt bij de plundering van Constantinopel door de Venetianen.



'Ciao, vecio, come ea?' Als het met je Venetiaans nog niet zo wil vlotten, blader dan eens naar zie ook. Maar met ouderwets handen- en voetenwerk lukt het ook wel, zoals. Luigi, Marco en Andrea hier voordoen.

Architectonische nakomeling

Tegenover de San Marco verheft zich de vrijstaande, 98 m hoge **Campanile** ⁴. Hoewel deze klokkentoren nog maar een eeuw oud is – en daarmee het jongste gebouw aan het San Marcoplein – past hij perfect bij de historische architectuur eromheen. De toren is een exacte kopie van zijn voorganger, die in 1902 instortte, gelukkig zonder dat daar gewonden bij vielen. Tien jaar later verrees de huidige klokkentoren.



Stairway to Heaven: als je het niet erg vindt om een tijd in de rij te staan, kun je de lift nemen naar het uitkijkplatform van de **Campanile**. Je kunt echter beter naar de klokkentoren van **San Giorgio Maggiore** gaan (zie ook). Daar is het minder druk en is het uitzicht nog mooier.



Tijdloze elegantie ziet er ook door een roze bril goed uit.

Koffiehuizen met traditie

Het San Marcoplein is waarschijnlijk de plek waar voor het eerst in Europa koffie werd gedronken, want het waren Venetiaanse kooplieden die aan het begin van de 17e eeuw de koffieboon in Europa introduceerden. Het in 1720 geopende **Caffè Florian** ❶ is een van de beroemdste koffiehuizen ter wereld en kan bogen op een rijke traditie. In het bijna driehonderdjarige bestaan van het etablissement heeft vrijwel geen enkele prominente bezoeker van Venetië nagelaten er een drankje te bestellen. Alleen al om de inrichting (spiegels, paneelschilderkunst en met fluweel beklede stoelen) zou je er een kijkje moeten gaan nemen. Houd er echter wel rekening mee dat de toch al gepeperde prijzen nog een flink stuk omhooggaan als er livemuziek wordt gespeeld (een door een polka begeleide cappuccino kost zomaar € 15!). Even voornaam is **Gran Caffè Quadri** ❷ aan de andere kant van het plein. In de 19e eeuw was dit al het stamcafé van de Oostenrijkse bezetters en het werd toen door de lokale bevolking geboycot. Tegenwoordig worden in het historische interieur niet enkel *caffè*, maar ook Italiaanse en Venetiaanse culinaire creaties geserveerd. **Lavena** ❸, het derde historische koffiehuis aan het plein, is even oud, maar niet zo beroemd als de andere twee. De locatie is net zo mooi, de koffie voortreffelijk, maar de prijzen liggen iets lager.



Florian light: wie niet per se hoeft te zitten en de koffie *al banco* drinkt, betaalt bij **Caffè Florian** slechts een fractie van de prijs *al tavolo*: espresso € 2,50, cappuccino € 4.



Ben je 's ochtends vroeg uit de veren? Dan kun je in alle rust genieten van de betovering van de **San Marco** door om 7 uur naar de vroegmis te gaan (toegang via de Porta dei Fiori). Erg mooi is ook de klim omhoog naar de galerij met het bezoekersterras zodra de San Marco 's ochtends officieel de deuren opent. Met een beetje geluk heb je dit dan een paar minuten voor jezelf, terwijl de meute nog beneden de basiliek aan het bezichtigen is.

→ OM DE HOEK

Onder de **Torre dell'Orologio** ❹ uit 1499 door beland je in de oude winkelstraat **Merceria dell'Orologio**, waar in de tijd van de maritieme republiek kostbaarheden uit de hele wereld werden aangeboden. In de buurt vind je winkels van naam met een lange traditie. **Bevilacqua** ❺ (Fondamenta

Canonica 337b, <http://bevilacquatessuti.com>) levert al sinds 1710 kostbare stoffen aan staatslieden uit binnen- en buitenland – van Habsburgse keizers tot Amerikaanse presidenten. Kant en stoffen – duur en handgemaakt – zijn ook verkrijgbaar bij **Kerer** 📍 (Calle Canonica 4328/A, www.kerer.it). **Venini** 📍 (Piazzetta dei Leoncini 314, <http://venini.com>) verkoopt interessante hedendaagse glaskunst en is een van de bekendste zaken in deze branche. Een winkel met beschaafdere prijzen is **Studium** 📍 (Calle Larga S. Marco 337). Hier vind je boeken over Venetië in allerlei talen.


2

Centrum van de macht – **Palazzo Ducale**

Een prachtige façade en pompeus ingerichte vertrekken. Hier resideerden de dogen en vergaderden alle belangrijke raden van de stad, van waaruit de kooplieden eeuwenlang de handel in het Middellandse Zeegebied beheersten. De donkere gevangenisruimten tonen de onaangename keerzijde van de macht.



Venetië is heel anders en de winter is ook nog eens een goed reisseizoen: in de zomer verdringen zich hier toeristen in plaats van sneeuwvlokken.

Oorspronkelijk woonden de dogen in een burcht die volledig door water was omgeven en op dezelfde plaats lag als waar zich nu het **Dogepaleis**  verheft.

Het gebouw kreeg zijn huidige aanzien in de 14e eeuw; de meeste bewaard gebleven elementen dateren uit die tijd. In 1577 richtte een brand echter zware schade aan, waardoor veel vertrekken weer opnieuw moesten worden opgebouwd.